

JOSU WALIÑO

EUSKARAREN BIZITASUN DIGITALA: ESKAITZA ETA ESKARIA AZTERGAI

Hizkuntza baten bizitasun digitalak bere osasunaren ezinbesteko informazioa ematen digu. Komunikazio kanal nagusi bilakatu da ingurune digitala, eta hizkuntzek bertan duten presentzia kontuan hartu beharrekoa da, horren bizitasun digitala ezagutzeko garaian.

Kontzeptu hau ez da berria, eta euskararen osasunaz aritzean askotan aipatutako gaia da: euskarak bere etorkizuna jokoan duela bada-kigu, eta joko zelaietako bat ingurune digitala dela askotan aldarrikatu dugu. Baina hau esaten dugun bakoitzean, berehala dator galdera: hain garrantzitsua izanik, zein da euskararen egoera ingurune digitalean? Edo beste modu batera esanda, nolakoa da euskararen bizitasun digitala? Galdera horri erantzun mota desberdinak eman ohi zaizkio, askotan unearen arabera

desberdin ebaluatuz, agian ez dugulako neurketa objektiborik finkatuta, edo, agian, ez dugulako esparrua behar bezala ezagutzen.

Baina bizitasun digitalari buruz ari garenean, bi eremutan zentratu gaitzke hau neurtu ahal izateko: euskarak ingurune digitalean duen eskaintza eta eskaria. Hau da, zenbat tresna eta eduki eskaintzen diren ingurune digitalean euskaraz, eta zenbat erabiltzen diren horrelakoak.

Zoritxarrez, errealitatea ez da hain sinplea, eta, ondorioz, kopuru hauek ezin dira modu objektiboan neurtu. Ez daukagu neurtzerik zenbat eduki argitaratzen den sare sozialetan euskaraz, edo erabiltzaileek zenbat webgune bisitatzen dituzten hizkuntza bakoitzean. Datu horiek ez daude eskuragarri, horregatik neurketa

kuantitatiboa egitea ez da hain sinplea. Dena dela, baditugu hainbat datu eta horiek aztertuko ditugu jarraian.

ESKAITZA

PuntuEUS Behatokiaren¹ arabera, 2017. urtean % 16koa izan zen euskararen erabilera Interneten, hau da, Euskal Herriko webgune guztiak aintzat hartuz gero, euskarazko edukia duten webguneak 26.663 dira, guztien % 16 batez beste. Kaleko erabilera baino zerbait gehiago, baina ez asko, euskararen kale erabilera % 12,6koa baita azken neurketaren arabera².

Baina PuntuEUS Behatokiak webguneen testu edukia soilik neurtzen du, eta gaur egun, ingurune digitalean ikus-entzunezkoa da pisu gehien duen arloa³. Interneten 2018an mugitu zen trafikiko guztiaren % 57 bideoa izan zen eta beste % 8 bideo-jokoak. Trafiko nagusi horretan, euskarak ez du tokirik⁴, ez dago kasik euskarazko edukirik Netflix edo Youtube bezalako plataforma erraldoietan, eta bideo-jokoaren munduan ere hizkuntza nagusiak baino ez daude. Ingurune digitalean euskarak duen eskaintza baloratzeko garaian, ezin gara testu hutsera mugatu, ikus-entzunezkoak, bideo-jokoak, eta beste alor batzuk ere hartu behar dira kontuan, eta hor euskarak oso presentzia txikia du.

Edukien alorrean euskararen egoera mugatua bada, teknologiararen arloan ezin esan hobe denik. Gaur egun, teknologiarekin dugun harremanean, hizkuntza ezinbestekoa dugu: ingurune digitala zabaltzen ari da, eta sortzen ari diren eremu berrietan euskara kanpo ari da gelditzen: automobil edo telebistak interfazez hornituta datoz, baina euskararik gabe. Berdin bideo-joko plataforma, etxeko gailu adimendunak, eta beselako inguruneak ere. Teknologiarekin dugun harreman hau, gainera, gero eta gehiago hizkuntzaren bidez egiten dugu, ahoz ematen dizkiogu

aginduak mugikorrari, edo etxeko laguntzaile adimendunari, baina agindu horiek ezin dira euskaraz eman, nahiz eta euskararentzat hizkuntza teknologia asko garatu den Euskal Herrian.

Hizkuntza teknologia ezinbesteko tresna dira gaur egun hizkuntzen bizitasun digitala bermatzeko, baina euskara ingurune digitalean garatuko bada garapen hau ez da mundu globalizatuan lehiatzen diren erraldoien eskutik iritsiko. Meta-net sareak landutako “Euskara aro digitalean” liburu zurian⁵ adierazten den moduan, euskararentzat garatutako teknologia gehiena Euskal Herrian garatu da, bertako eragile, enpresa, unibertsitate eta ikerketa-zentroyen eskutik.

Euskal Herria aitzindaria izan da alor honetan, eta euskararentzat goi-mailako teknologia garatu da unibertsitate zein enpresa eta ikerketa-zentroetan. Baina, euskararentzat hizkuntza teknologia garatu den arren, oraindik urrun gaude gaur egun behar den mailara iristeko. Adimen artifizialaren aroan gaude gaur egun, eta eremu horretan behar den garapen teknologikoa abiada

1. PuntuEUS Fundazioa (2018). *PuntuEUS Behatokia 2017*. <https://www.domeinuak.eus/eu/behatokia>

2. Altuna, O. (2016). *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa. Euskal Herria, 2016*. Soziolinguistika Klusterra. <http://www.soziolinguistika.eus/kaleneurketaeh>

3. Sandvine (2019). *Global Internet Phenomena Report*. <https://www.sandvine.com/phenomena>

4. Waliño, J. (2017). *Minutu bat euskaraz Interneten*. <https://www.sarean.eus/minutu-bat-euskaraz-interneten/>

5. Rehm G, Uszkoreit H. (2012). *Euskara aro digitalean, laborpen exekutiboa*. META-NET White Paper Series, Springer. <http://www.meta-net.eu/whitepapers/volumes/basque-executive-summary-eu>

bizian doa, baina Meta-net sarearen txostenean adierazten den moduan, euskara oraindik ere arrisku handiko hizkuntzen multzoan dago, ez dagoelako behar bezain garatua.

Euskarak eduki gehiago behar ditu sarean, Euskal Herrian argitaratzen diren webguneetan euskarak presentzia handiagoa behar du, eta gaur egun nagusi diren ikus-entzunezko plataformetan euskarazko eskaintza indartu behar da. Teknologikoki ere, euskara hizkuntza nagusien pare jarri behar dugu, horretarako, artearen egoerako hizkuntza teknologiak garatuz. Euskarazko edukien eta tresnen eskaintza zabaldu eta bideragarri egingo duen erabiltzaile komunitate aktiboa garatu behar dugu.

ESKARIA

Islandia da munduan Internet gehien erabiltzen duen herrialdea⁶ eta, horrek, albiste ona izan beharko lukeen arren, ondorio negatiboak izan ditu hizkuntzaren egoeran. *The Guardian* egunkariak argitaratutako artikulu batean⁷ azaltzen zuenez, islandiera itotzen ari da mundu digitalean. Bere 340.000 hiztunek eduki digital ia guztiak ingelesez kontsumitzen dituzte. Eiríkur Rögnvaldsson hizkuntzalari islandiarrak “minorizazio digitala” deitzen dio ataka horri: errealtatean gehiengoak hitz egiten duen hizkuntza mundu digitalean zokoratua denean.

Ikusten denez, hizkuntza bat bere lurraldean ofizial izatea ez da nahikoa bere bizitasun digitala bermatzeko, erabiltzaileek edukien kontsumoa hizkuntza nagusien alde bideratzen badute. Islandieraren kasua nabarmena da, eskaintza badago bere hizkuntzan, baina eskariak ingelesaren alde egin du, ugaritasuna eta ohitura nortasunaren aurretik jarritz.

Hori ikusita, euskararen kasuan sarean dugun eskaintza eskariarekin alderatzea ezinbestekoa dugu. Ez du ezertarako balio euskarazko edukiak argitaratzeak euskaraz kontsumitzeko ohiturak indartzen ez badira. Esaterako, webgune askok erabiltzaileak bere nabigatzailean

ezarritako nabigazio-hizkuntzan erakusten dute edukia, baina Euskal Herriko erabiltzaileen % 3k dauka nabigazio-hizkuntza moduan euskara lehenetsita. Ondorioz, edukia erdaraz jasotzen dute erabiltzaile gehienek modu lehenetsian. Mugikorren kasuan egoera antzekoa da: *Interneten ere Lehen Hitza euskaraz*⁸ kanpainaren baitan aztertutako ia 4.000 gailutatik % 65 euskaraz jar daitezke, baina erabiltzaileen gehiengo batek hizkuntza aldatu ez eta mugikorra erdaraz erabiltzen jarraitzearen aldeko hautua egin du.

Mugikorraren hizkuntza eta nabigazio-hizkuntza ez dira eremu pribatuak: bisitatzen dituzun webguneek, deskargatzen dituzun aplikazioek eta hauen atzean dauden pertsonak badakite zein hizkuntzatan daukazun zure gailuak, guzti-guztiek. Eta, datu horietan oinarrituta eta eskari-erabiltzaileen logikari jarraituta hartzen dituzte erabakiak. Zein izango da honen ondorioa? Adibidez Googlek datu hauek ikusita Android sistematik euskara kentzea erabaki lezake. Zertarako gastatu dirua euskaldunok erabiliko ez dugun hizkuntza bat eskaintzen?

Esandako guztia kontuan hartuta, ezinbestekoa da ezagutza eta kontzientzia lantzea, erabileraren alderdian eraginez. Eskaintza handia izan dezakegu baina eskaria txikia da, eta bereziki gazteen artean kontzientzia piztea ezinbestekoa da.

Ondorioz, aztertutako datuak oinarri hartuta, “nolakoa da euskararen bizitasun digitala?” berriz galdetuko bagenu, honela erantzun genezake: euskararen bizitasun digitala ona da, baina tresna eta edukien eskaintza ingurune digitalaren aldatetara egokitu behar ditugu, eta erabiltzaileak kontzientziatu eta aktibatu euskararen alde ingurune digitalean ere bai. Euskararen bizitasun digitala bermatu nahi badugu, eskaintza eta eskaria, biak, indartu behar ditugu.

6. Fontaine, Paul (2016). Iceland Tops The World In Per Capita Internet Use. <https://grapevine.is/news/2016/01/29/iceland-tops-the-world-in-per-capita-internet-use/>

7. Henley, J (2018). Icelandic language battles threat of 'digital extinction'. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2018/feb/26/icelandic-language-battles-threat-of-digital-extinction>

8. Lehen hitza euskaraz (2019). Lehen hitza.eus <https://www.lehenhitza.eus/mugikorrak/>